

7. Pamfil A. Limba și literatura română în școala primară. Perspective complementare. Pitești: Paralela 45, 2009, 278 p.
8. Sclifos L., Goraș Postică V., Cosovan O. etc. O competență-cheie: a învăța să înveți. Ghid metodologic. Ch: Centrul Educațional PRO DIDACTICA, 2010.
9. Șoitu L. Pedagogia comunicării. B.: Editura Didactică R.A., 1997, 223 p.

FORMAREA CAPACITĂȚILOR DE COMUNICARE LA COPIII DE VÂRSTĂ PREȘCOLARĂ

Valentina Mîslițchi, dr., conf. univ., UST

Inga Prodan, masterandă, UST

Rezumat. Articolul tratează problema formării capacităților de comunicare la copiii de vârstă preșcolară. În lucrare sunt prezentate diverse definiții ale conceptelor de capacitate și capacități de comunicare, sunt elucidate particularitățile formării capacităților de comunicare la preșcolari, sunt expuse tehnologiile didactice cu impact maxim în formarea capacităților comunicative la copiii din învățământul preșcolar.

Abstract. This article treats the problem in forming of preschool children' communicative abilities. In this work are presented a variety of definitions of ability concepts and communicative abilities likewise, there are elucidated the peculiarities of formation of preschool children' communicative abilities. Moreover, the didactic technologies are rendered having a maximum impact in forming the preschool children' communicative abilities in education.

Comunicarea reprezintă condiția primordială pentru dezvoltarea integră a subiectului și conviețuirea eficientă în societate.

Comunicarea nu este utilizată de subiect doar pentru a transmite altora idei, gânduri, emoții, dar și pentru a recepta, înțelege și interpreta ceea ce cei din jur îi comunică.

Capacitatea de a comunica eficient este esențială pentru realizarea tuturor activităților cotidiene, prin utilizarea simbolurilor ce reprezintă concepte, joacă un rol fundamental în dezvoltarea capacităților de cunoaștere, de gândire, a logicii și a raționamentului; reprezintă o premisă a procesului de construire a relațiilor interpersonale și de integrare socială.

Preșcolăritatea oferă câmp larg de evoluție, stimularea capacităților de comunicare se constituie ca finalitate majoră a ei și condiție importantă pentru ceea ce s-ar putea numi *nivel de maturizare optimă* pentru debutul școlarității [16, p.49].

Dicționarul explicativ al limbii române definește capacitatea drept posibilitatea de a lucra, o forță, putință, pregătire, pricepere, practică de a ști să faci; proprietate de pătrundere în esența lucrurilor [14, p.282].

În Dicționarul de psihologie capacitatea este definită ca posibilitatea de a reuși în îndeplinirea unei sarcini [3, p.54].

Cercetătorul C. Prévost definește capacitatea ca o posibilitate de reușită și de competență într-un domeniu practic [4, p.121].

După P.Popescu-Neveanu, capacitatea este un sistem de însușiri funcționale și operaționale în uniune cu deprinderile, cunoștințele și experiența necesară, care duc la acțiuni eficiente și de performanță [8, p.98].

Capacitatea de comunicare este o relație între indivizi ce implică transmiterea, intenționată sau nu, de informații destinate să lămurească sau să influențeze un individ sau un grup de receptori, dar în același timp în care o informație este transmisă, se produce o acțiune asupra subiectului receptor și un efect retroactiv asupra persoanei emițătoare care, la rândul ei, este influențată [3, p.75].

N. Chomsky a fost cel care a susținut teoria ineismului, o concepție biologizantă modernă asupra originii limbajului. Conform acestei teorii capacitatea de comunicare este o parte specializată a zestrei genetice cu care venim pe lume, ea fiind cunoștința înnăscută care trebuie doar dezvoltată de-a lungul vieții. Dacă la N. Chomsky capacitatea de comunicare apare drept înnăscută, fiind elaborată în acest sens teoria limbajului genetic programat, J. Piaget admite că unele forme ale cunoașterii pot fi prezente încă de la început, dar creșterea și dezvoltarea ca expresie a unei nevoi constante de depășire prin extinderea mediului și a capacităților organismului nu poate fi contestată. Astfel, J. Piaget lansează ideea potrivit căreia capacitatea de comunicare nu este o facultate înnăscută, aceasta fiind, mai degrabă, un produs al dezvoltării intelectuale general construite, ceea ce pune bazele teoriei constructivismului și interacționismului în achiziția comunicării [15, p.14].

Capacitatea de comunicare redă în cazul speciei umane, posibilitatea de a interacționa cu semenii, de a realiza cu ei un schimb informațional. De la naștere și până la intrarea în școală copilul trece în dezvoltarea sa prin diverse crize ale dezvoltării, fapt ce sporește considerabil și nivelul capacităților de comunicare. În corespundere cu perioadele de criză se evidențiază trei etape în dezvoltarea psihică a copilului până la intrarea în școală: pruncia (până la un an), copilăria fragedă (de la un an la trei) și copilăria preșcolară (de la trei până la șase-șapte ani).

De la vârsta de 3-4 ani începe să se pună în act capacitatea copilului de a-și modela oferta în funcție de partener (copii mai mici, copii mai mari, adulți, vârstnici). Capacitățile de comunicare verbale, nonverbale și paraverbale ce țin de politețea relației și exprimării sunt achiziții relativ târzii. În etapa preșcolară se continuă, fără însă a se încheia, procesul însuși pragmaticii conversaționale.

O importanță deosebită în dezvoltarea personalității are capacitatea de comunicare cu semenii. Anume în condițiile comunicării cu alți copii preșcolarul simte permanent necesitatea realizării în activitatea practică a normelor, regulilor însușite. În cadrul grupei preșcolarul primește o apreciere a conduitei sale. La vârsta de 4-5 ani copilul se reține de la îndeplinirea acelor acțiuni care vor fi apreciate negativ de semenii săi [11, p.68].

Comparând capacitatea de comunicare a unui copil în grupa medie (4-5 ani) cu cel al unuia din grupa mare (5-6 ani) se constată diferențe majore. Copilul din grupa mijlocie este mai reținut, are un vocabular mai sărac, gesticulează mai mult. De asemenea, gradul de

înțelegere a mesajelor crește și copilul începe să învețe o serie de forme de politețe pe care le reproduce cu plăcere. Atenția și capacitatea de concentrare în procesul de comunicare cresc de la 5-7 minute la preșcolarul mic, la 20-25 minute la preșcolarul mare. Exprimarea verbală în procesul de comunicare înregistrează sub toate aspectele mari progrese. Comunicarea se nuanțează, existând un anumit stil de comunicare între copil și educator, între copil și altul, între copil și părinte. Comunicarea verbală forțează inteligența la o ordonare complexă a datelor ce se comunică. Capacitatea de a comunica cu cei din jur, de a folosi limbajul este o achiziție importantă pe care se bazează însușirea unor abilități de maximă importanță pentru activitatea desfășurată în grădiniță [9, p.14].

Stilul de a comunica diferă și în funcție de personalitatea fiecărui copil. Un timid va vorbi mai puțin, mai rar, cu voce tremurândă, va privi în altă parte decât spre cel căruia îi vorbește. Dimpotrivă, un copil „îndrăzneț” va spune totul fără nici o reținere, privind spre interlocutor [9, p.17].

La vârsta preșcolară copilul se include în relații de contact mai largi cu maturii și, în deosebi, cu semenii săi. Interacțiunea intensă cu alți oameni cere de la copil însușirea pe deplin a mijloacelor de comunicare, în special a vorbirii active.

În copilăria preșcolară se dezvoltă și funcțiile vorbirii. Una din funcțiile de bază ale vorbirii, care se dezvoltă la vârsta preșcolară, este funcția de comunicare. Această funcție este caracteristică și pentru copilăria fragedă, însă capacitatea de comunicare poartă acum un caracter situativ. Are loc trecerea treptată de la caracterul situativ la comunicarea contextuală, prin intermediul căreia copilul descrie diverse situații, întâmplări. La vârsta preșcolară superioară începe dezvoltarea capacității de comunicare explicative. Dezvoltarea acestei funcții cere de la copil un nivel mai înalt de dezvoltare psihică, în cele din urmă fiind un stimulent puternic pentru această dezvoltare [7, p.12].

O atenție deosebită acordă E.Тихеева, comunicării între copii. Niciodată copiii nu vorbesc atât de mult, cu suflet, liber, expresiv ca în societatea lor, de aceea educatorul trebuie să fie pentru ei un prieten care trăiește cu interesele, bucuriile și neplăcerile lor, căruia i se vor împărtăși sentimentele și dorințele. Capacitatea copilului de a comunica prin limbaj depinde de structura creierului, de curiozitatea specifică a copilului, de receptivitatea față de influențele sociale, de capacitățile de imitație, de măsura în care educatorul cunoaște mecanismele formării limbajului și oferă fiecărui copil, în raport cu particularitățile sale psihice și cu stadiul dezvoltării sale, prilejul exersării vorbirii [6, p.54].

Capacitatea de comunicare cu adultul și semenii influențează asupra dezvoltării preșcolarului. La etapa jocului pe roluri începe cooperarea copilului cu semenii. Comunicarea și contactul emoțional cu omul matur și cu semenii mărește activismul general al copilului, și ca urmare, activismul cognitiv. Pentru copil la această etapă de dezvoltare psihică încă nu este formată activitatea teoretică și conștiința este prezentă înainte de toate în formă de acțiune [9, p.13].

Prin intermediul comunicării are loc dezvoltarea conștiinței și a funcțiilor psihice superioare. Precum remarcă cercetătorii Л.С. Выготский, М.И. Лисина, capacitatea copilului de a comunica pozitiv îi permite să trăiască confortabil în lumea oamenilor, datorită comunicării copilul nu doar cunoaște pe altul (omul matur sau semenul), dar și pe sine însuși.

Capacitatea de comunicare permite diferențierea situației comunicative, înțelegerea altor oameni în situațiile de comunicare și pe această bază creându-și propriul comportament.

În condițiile contemporane sunt evidențiate diferite tipuri de dificultăți în comunicare la copii. De exemplu, ele se manifestă: în neformarea formelor de bază de comunicare; transferul ierarhiei scopurilor comunicării; micșorarea necesității în comunicare sau în acțiune. Pe lângă dificultățile menționate în sfera comunicativă, se mai indică și faptul că insuficiența mijloacelor verbale comunicative limitează posibilitățile de interrelaționare a copiilor și devine un obstacol în activitatea de joc.

Situația normativă ca un indice al culturii reprezintă o formațiune în care se realizează schimbarea formelor naturale de activism în culturale. Nimerind într-o situație de comunicare cu adultul sau semenii (la grădiniță, afară, în transport etc.), copilul cu abilități comunicative dezvoltate va înțelege care sunt indicii externi ai acestei situații și conform căror reguli trebuie să acționeze. În cazul apariției unei situații conflictuale sau tensionante un așa copil găsește modalități pozitive de schimbare a ei. În acest mod se anihilează problema particularităților individuale ale partenerilor de comunicare, a conflictelor și altor manifestări negative [12, p.143].

Dezvoltarea corectă a capacităților comunicative lasă o amprentă asupra dezvoltării cognitive, afective, volitive și psihice a copilului. În afară de comunicare nimic nu poate influența atât de puternic asupra procesului socializării a preșcolarului. Capacitățile de comunicare ce necesită a fi formate la preșcolari vizează: capacitatea de a asculta activ; de a formula întrebări relevante; de a reformula anumite enunțuri pentru a le face inteligibile pentru semenii; de a susține discuții libere cu preșcolarii, părinții și orice alt interlocutor, adaptând limbajul în raport cu interlocutorul; de a selecta secvențe informative și acționale prin rapoarte la specificul vârstei. Este foarte important exemplul oferit de către educatoare în modul de a comunica în mod curent: să ofere modele de exprimare corectă, folosind cuvinte bine articulate, cu un ritm și intonații pozitive, cu pauze și accente corespunzătoare conținutului de idei și mesajului transmis, formule de salut și de adresare etc. [9, p.16].

Formarea capacităților de comunicare ocupă un loc prioritar în grădiniță. Din acest punct de vedere se cere crearea unui mediu cultural activ, stimulat, prin punerea la dispoziția copiilor în grupă, în aria de stimulare „bibliotecă”, a unor materiale specifice: cărți, caiete, reviste pentru copii, instrumente de scris, casete audio și video etc.

Materialele puse la dispoziția copiilor vor constitui un punct de reper pentru educatori în sugerarea de contexte noi, care să permită copiilor însușirea și exersarea unor achiziții în

domeniul limbajului, cultivarea independenței și inițiativei în vorbire și stimularea creativității în exprimarea orală. În grupa mare și pregătitoare pentru școală, comunicarea orală reprezintă o componentă definitorie a personalității preșcolarului, formarea capacităților din structura competenței date reprezentând obiective și finalități ale curriculumului oficial pe toată perioada preșcolarității [9, p.17].

În vederea formării eficiente a capacităților de comunicare la preșcolari se necesită identificare și implementarea de către educatori a celor mai relevante tehnologii didactice.

În accepțiunea lui C. Cucuș, termenul de tehnologie didactică poate primi două accepțiuni: ansamblul mijloacelor audio-vizuale utilizate în practica educativă; ansamblul structural al metodelor, mijloacelor de învățământ, al strategiilor de organizare a predării-învățării, puse în aplicație în interacțiunea dintre educator și educat, printr-o strânsă corelare a lor cu obiectivele pedagogice, conținuturile transmise, formele de realizare a instruirii, modalitățile de evaluare [1, p.80].

În lingvistică a fost intuită necesitatea unei teorii a dialogului, au fost cercetate trăsături definitorii ale dialogului direct și oral, rolul semnificativ al producerii și receptării, modificările, ezitățile, întreruperile în constituirea dinamică a enunțurilor dilogate și rolul contextului în interacțiunea unor cuvinte izolate folosite ca replici în conversație, importanța unor aspecte ale situației în interpretarea sensului unor mesaje, în schimburile interpersonale, atitudinile, rolul importanței în comunicarea de tip dialogat, contribuția semnelor non-lingvistice în înțelegerea mesajelor care circulă între două persoane.

În domeniul psihologiei s-a remarcat importanța dialogului oral, a percepției vizuale între interlocutori în actul dialogat, recurgerea la aluzii în strategia înțelegerii mesajelor, unele tehnici contextuale definitorii pentru comunicarea orală concretă, sau înlocuirea enunțului verbal prin elemente gestuale [5, p.11].

Sintaxa mixtă, constând din influența componentelor verbale și nonverbale în această structură sintactică, poate construi o universalie a comunicării orale și la copii [10].

Fără a propune o definiție a dialogului, I.P.Iakubinski are meritul de a fi reunit, printre primii, majoritatea condițiilor necesare și suficiente pentru existența dialogului: interacțiunea de tipul față-în-față, perceperea directă din punct de vedere vizual și auditiv, între participanți; replicitatea: în timp ce unul nu a terminat încă, altul continuă; existența unui ansamblu apercetiv comun participanților, care le poate permite înțelegerea [apud 5, p.22].

Dialogul se organizează și se desfășoară pe baza unor reguli și strategii: regula adaptării la partener, adaptarea la contextul comun, urmărirea temei propuse, ascultarea partenerului, inhibarea replicii în favoarea partenerului.

Dinamica dialogului rezultă din organizarea sa discretă secvențială, din schimbul alternativ de replici, pendularea dialectică între respectarea/încălcarea

regulilor/normelor, constrângerea și libertatea faptelor de limbaj. La nivelul participanților și al interacțiunii acționează dinamic semnele/indicii reglatori în deschiderea, menținerea, încheierea, redeschiderea dialogului, ca: privirea, direcția și întâlnirea dintre priviri, precum și semnele corporale: gesturi cu mâna, mișcări ale capului, mimica, postura, conduita generală a auditorului [5, p.28].

Structura formală a mesajelor în dialog vizează în primul rând componenta verbală organizată în niveluri ierarhice: la nivel fonetic, segmental și suprasegmental, s-au analizat tonul și timbrul vocii, amplitudinea, intensitatea vocii [5, p.33].

Relevând relațiile dintre componentele verbale și nonverbale, T. Slama-Cazacu formulează ipoteza sintaxei mixte, verificate experimental, care presupune folosirea alternativă, în același mesaj, a cuvintelor și a segmentelor nonverbale (gesturi, privire, manipularea obiectelor), folosirea situației comune în ansamblul ei sau a unora dintre părțile ei.

T. Slama-Cazacu pledează pentru educația integrală a comunicării, însușirea regulilor de comunicare corectă, procedee pentru investigarea în grădiniță a cunoștințelor lexicale, studierea și educarea limbajului copilului ca necesitate vitală, imperativul elaborării unei gramatici a comunicării, incluzând sintaxa dialogată și sintaxa mixtă [apud 5, p.37].

Suntem de părere că procesul de formare a capacităților de comunicare la copiii de vârstă preșcolară se derulează eficient în cazul în care sunt respectate următoarele *condiții psihopedagogice*: 1.Capacitățile de comunicare sunt formate în cadrul tuturor ariilor curriculare: *Dezvoltarea limbajului și a comunicării; Dezvoltarea personală, educația pentru familie și viața în societate; Științe, cunoașterea mediului și cultura ecologică; Educația fizică și educația pentru sănătate; Educația prin arte*. 2.Activitățile didactice sunt îmbinate eficient cu cele extradidactice, ambele axate pe formarea la preșcolari a capacităților comunicative. 3.Intervențiile psihopedagogice sunt raliat la particularitățile de vârstă și individuale ale copiilor.

La toate activitățile ce urmăresc formarea capacităților de comunicare, trebuie să se țină cont de faptul că acestea nu depind doar de suma cuvintelor, expresiilor gramaticale, ci și de creativitate, de utilizarea modurilor digitale de îmbinare a acestora, ca unități de informare, pentru a realiza o exprimare corectă, adecvată intenției de comunicare [6, p.55].

În general, copiii de 6-7 ani stăpânesc bine principalele reguli și strategii ale dialogului, faptul că acesta presupune prezența a cel puțin doi parteneri, orientați unul către celălalt, între ei având schimbul alternativ al replicilor [5, p.62].

Spre deosebire de copilul preșcolar de vârstă mică care construiește întrebarea fără a folosi formule speciale, ci doar cu ajutorul intonației specifice, copii preșcolari de vârstă mare apelează la formule speciale de rugămintă, însoțind cererea, ca: te rog și te rog frumos. De asemenea, se observă capacitatea de utilizare a tuturor modurilor

și timpurilor, în funcție de gradul de educare a comunicării verbale și de stăpânire a flexiunii verbale [5, p.79].

Pentru construirea dialogului, educatorul mai mult ca alt inițiator de dialog trebuie să ia act de condiții ale comunicării și să desfășoare o susținută și temeinică activitate în scopul formării la copii săi a capacității de comunicare [6, p.57].

Eficiența comunicării orale este condiționată însă de calitatea stocării semantice și principalele aspecte de ordin formal ale dialogului sunt determinate de nivelul adaptării la partener, preșcolarul învățând treptat, și nu întotdeauna dirijat să acorde atenție factorilor sociali care reglează/determină selecția celor mai adecvate, elemente de cod (verbal / nonverbal / paraverbal) necesare structurii replicilor [5, p.181].

Preșcolarul știe să țină seama de statutul și rolul social al partenerului cu care discută. De asemenea, selecția adecvată a mijloacelor verbale, structura sintactică cu particularitățile ei concretizate în sintaxa dialogată și sintaxa mixtă, configurația fonetică, elementele de natură nonverbal și paraverbală argumentează existența unei capacități superioare de adaptare la contextual situațional, copiii știu să țină seama, în desfășurarea interacțiunii verbale, de locul, timpul și situația specifică (activitate și joc) [5, p.182].

Anumite activități sunt folosite pentru formarea capacităților de comunicare și îmbogățirea limbajului: conversațiile, jocurile didactice, povestirile, repovestirile, lecturile etc.

Lecturile după imagini aduc o contribuție însemnată la fixarea și precizarea cunoștințelor copiilor, în activizarea vocabularului și în formarea unei exprimări orale corecte și coerente. Prin convorbiri se realizează verificarea cunoștințelor, sistematizarea lor, perfecționarea exprimării într-o formă gramaticală corectă. Acest gen de activitate este considerat ca mijloc de dezvoltare a vorbirii, în cadrul căruia se pune accent sporit pe aspecte ale structurii gramaticale, urmărindu-se: pronunțarea corectă a substantivelor proprii și a celor comune la singular și la plural și în diferite cazuri; folosirea corectă a gradelor de comparație ale adjectivelor cunoscute de copii (tot atât de, mai puțin, cel mai); folosirea corectă a verbelor cunoscute la timpul prezent, trecut și viitor; utilizarea corectă a propozițiilor simple și dezvoltate și mai ales a cuvintelor de legătură între propoziții; alcătuirea corectă a propozițiilor și frazelor; reproducerea cu ușurință a unor aspect care se desprind din tablou fără abateri de la subiect, repetări sau omisiuni [2, p.68].

Prin intermediul povestirii copiii obțin informații din întâmplări veridice sau verosimile prezentate în povestiri, povești, basme sau balade, învață să-și exprime liber și cu ușurință impresiile despre povestirile sau basmele audiate, putând reproduce conținutul acestora, dobândesc deprinderi necesare în procesul comunicării cu colegii, cu adulții, prin care își exprimă cu ușurință reacțiile, gândurile, sentimentele, atitudinile, învață să reproducă fără dificultăți firul logic al unei povestiri sau chiar întâmplări personale și din

viața familiei ori observații despre viețuitoare. Prin aceste „narațiuni”, îi dirijăm și stimulăm să prezinte, moment cu moment, aspectele unui eveniment sau al unei succesiuni de întâmplări legate logic între ele și în succesiune cronologică. Pentru a putea povesti ceva, copilul va fi nevoit să prezinte și contextul în care întâmplarea se produce, să precizeze când începe ea, momente principale și finalul. Copilul descoperă că o povestire are o semnificație și că el va dori să comunice și altora ce semnificație a acordat întâmplării [2, p.37].

Formarea capacităților de comunicare e posibilă prin realizarea controlului auditiv, prin exerciții se înlănțuie, se sistematizează și se automatizează deprinderile verbale [6, p.54].

De mic copilul este atras de imagini. La grădiniță, copilul preșcolar întâlnește diferite tipuri de imagini prezentate sub formă de jetoane, tablouri, desene realizate de copii și adulți, albume, diafilme. Fondul de reprezentări format în urma activităților de observare și lecturi după imagini trebuie valorificat. După prezentarea materialului vizual în activitățile dirijate urmează o muncă de prelucrare, sistematizare, consolidare a cunoștințelor receptate. Prin dialog euristic, educatoarea cunoaște nivelul la care copiii au receptat conținutul imaginilor utilizate. După o scurtă convorbire pe baza de imagini, preșcolarii sunt lăsați să povestească sau să facă comentarii libere în legătură cu cele văzute, pot fi încurajați să adreseze întrebări pentru a-și clarifica unele neînțelegeri, ceea ce conduce la întărirea operațiilor de analiză, sinteză, comparație și interpretare și la stimularea productivității gândirii. O întrebare adresată de către un copil nu este semnul necunoașterii, ci al interesului, al curiozității, fapt pentru care, mai mult timp adresează întrebarea care i-a reținut atenția. Uneori, datorită vocabularului sărac, copilul preșcolar nu se poate situa pe punctul de vedere al interlocutorului dacă acesta este adultul. În relațiile cu ceilalți copii, preșcolarul poate coopera, poate dialoga ca partener egal având drept consecință socializarea inteligenței și a limbajului, înțelegerea utilității schimbului de idei. Pentru a stimula conversația dintre copii trebuie să creăm condiții care să permită reuniunea liberă a copiilor în grupuri, să antrenăm copiii la activități care stimulează interesul pentru dialog [13].

Considerăm că una dintre metodele cu impact maxim în formarea capacităților de comunicare la vârsta preșcolară este jocul didactic. În acest sens, optăm pentru utilizarea diverselor jocuri didactice precum: „Unde am fost – nu spunem, ce-am făcut vă arătăm”, „Să comunicăm”, „Bate vântul”, „Povestește întâmplarea!”, „Ce a uitat pictorul să deseneze?” etc.

Suntem de părerea că un educator comunică eficient cu copiii atunci când cunoaște particularitățile de vârstă și individuale ale acestora. De asemenea, empatia ajută educatorul să pătrundă în lumea interioară a copiilor și să privească lucrurile din perspectiva lor. Astfel, dificultățile de interrelaționare, de adaptare la noi contexte de comunicare pot fi depășite cu ajutorul unui plan de acțiune bine stabilit de către educator.

Activitățile organizate în grădiniță și îndeosebi cele de dezvoltare a limbajului și comunicării orale, fac posibilă formarea eficientă a capacităților de comunicare, accentul punându-se pe dialogul liber, pe oferirea copiilor a multiplelor posibilități de a exercita actul de comunicare. Cadrul didactic trebuie să-i permită copilului să vorbească, să povestească, să-și pună gândurile și trăirile prin utilizarea mijloacelor verbale, paraverbale, nonverbale; să-i permită copilului să inițieze el însuși relația verbală cu adultul și nu doar să fie cel ce așteaptă și primește. Acordând cu toții o mai mare atenție relațiilor de comunicare între noi, ascultându-l cu adevărat pe interlocutor, recepționând optim ceea ce ni se comunică, colaborând, putem asigura comunicarea eficientă în varii contexte sociale.

Bibliografie

1. Cucoș C. Pedagogie. Iași: Politom, 1996. 536 p.
2. Damșa I., Toma-Damșa M., Ivănuș Z. Dezvoltarea vorbirii în grădinița de copii și în clasele I și a II-a. Ghid metodic. București: EDP, 1996. 163 p.
3. Dicționar de psihologie. București: Univers Enciclopedic, 1998. 112 p.
4. Doron R., Parot F. Dicționar de psihologie. București: Humanitas, 2007. 887 p.
5. Duțu O. Dezvoltarea comunicării orale la copii. Constanța: Europolis, 1997. 206 p.
6. Ibolya I. Competența de comunicare a școlarului mic. Brăila: Editura Sfântul Ierarh Nicolae, 2010. 102 p.
7. Lavric M. Metodica dezvoltării vorbirii la preșcolari. Chișinău: Lumina, 1992. 160 p.
8. Popescu-Neveanu P. Dicționar psihologie. București: Editura Albatros, 1978. 387 p.
9. Racu J. Formarea abilităților comunicative la preșcolarii mari. În: Asistența psihologică, psihopedagogică și socială ca factor al dezvoltării societății, volumul I, Chișinău, 2010, p.13-17.
10. Slama-Cazacu T. Dialogul la copii. București: Editura Academiei, 1961.
11. Șchiopu U. Psihologia vârstelor. Chișinău: Tipografia Centrală, 1992. 224 p.
12. Șchiopu U., Verza E. Psihologia vârstelor. București: EDP, 1997. 508 p.
13. www.corinaandrei.blogspot.com, Andrei C. Comunicare în învățământul preșcolar. (vizitat la 07.07.2015).
14. www.dexonline.ro (vizitat la 03.08.2018).
15. http://www.etc.tuiasi.ro/sibm/romanian_spoken_language/pdf/Carolina%20Hategan%20-%20%20Limbaj%20si%20comunicare%20-%20abordare%20interdisciplinara.doc, Hațegan C. Limbaj și comunicare – abordare interdisciplinară (vizitat la 10.07.2017)
16. www.scribd.com, Niculescu R.M., Lupu D.A. Pedagogia preșcolară și a școlarității mici. Chișinău, 2007, p. 48-49. (vizitat la 07.07.2015).